

Maj 2018

LO presenterar

Schyst pension med kollektivavtal

Författare:
Thord Ingesson,
Enheten för organisationsfrågor

Landsorganisationen i Sverige

© Landsorganisationen i Sverige 2018

Omslagsfoto: Lars Forsstedt

Grafisk form: LO

Tryck: Bantorget Grafiska AB, Stockholm 2018

ISBN 978-91-566-3315-7

LO 18.05 100

Innehåll

1. Fyra viktiga slutsatser	4
Kollektivavtalet är grunden	4
Avtalspensionens värde	4
Flest och mest inbetalningar av premier till unga	4
Troligt informationsunderskott bland försäkrade	4
Att-göra-guide för den som får hem pensionsbeskedet från Fora	5
Försäkrad har ett antal val att ta ställning till	6
Facket och försäkringar – därför är försäkringar en facklig fråga	6
2. Den fackliga försäkringsverksamheten	7
3. Våra kollektivavtalade försäkringar	8
Försäkringar "om det händer"	8
Försäkringar "när det händer"	8
4. Kort om de kollektivavtalade försäkringarna	9
Sjukdom – Avtalsgruppsjukförsäkring (AGS)	9
AGS vid sjukpenning	9
AGS vid sjukersättning eller aktivitetsersättning	9
Retroaktivt	9
Arbetskada – Trygghetsförsäkring vid arbetskada (TFA)	9
Arbetslöshet – Försäkring om avgångsbidrag (AGB)	10
Omställningsstöd	10
Föräldraledighet – Avtalsförsäkringen Föräldrapenningtillägg (FPT)	10
Dödsfall – Tjänstegrupplivförsäkring (TGL) och Avtalsgrupplivförsäkring (AGL)	10
Efterskydd	11
Avtalspension SAF-LO och Kooperationens avtalspension, KAP	11
KAP-Familjeskydd	12
Fackligt förtroendevalda	12
Premiebefrielseförsäkringen	12
Det årliga pensionsbeskedet är den anställdes kontrollmöjlighet	12
5. Fack och arbetsgivare informerar	13
6. Försäkringskollektivets sammansättning	14
7. Det allmänna pensionssystemet	15
Grunderna för det allmänna pensionssystemet	15
Livsinkomstprincipen	15
Avgiftsbestämt system	15
Så finansieras ålderspensionen	15
Pensionsgrundande inkomster	16
Lägsta årsinkomst för pensionsrätt	16
Högsta pensionsgrundande inkomst, PGI	16
Pensionsrätten och pensionens storlek	16
Pensionsbehållning	16
Fastställande av pensionens storlek	16
Premiepensionen	17
Val och omval av fondförvaltare	17
Allmänt om Avtalspension SAF-LO	18
Avtalspensionens värde SAF-LO	18
Kollektivavtalet ger 25 procent större avsättning till pension	19
Återbetalningsskydd	21
Familjeskydd	23
8. Tabellbilaga	24

1. Fyra viktiga slutsatser

Kollektivavtalet är grunden

Utan kollektivavtal finns ingen garanti om försäkringsskyddets omfattning eller kvalitet. Utan kollektivavtal finns inga garantier för något alls. Med kollektivavtal kan alla anställda som omfattas vara trygga med att de har ett bra kompletterande försäkringsskydd. Ett av dessa extra skydd är Avtalspension SAF-LO.

- De kollektivavtalade försäkringarna ger ersättning för sånt som vi inte vill ska hända – sjukfrånvaro, arbetsskada, arbetslöshet och dödsfall, men även sådant som vi vet händer – föräldraledighet och pension.
- Avtalspension SAF-LO ingår i ett kollektivavtalat paket med försäkringar.

Avtalspensionens värde

Avtalspension SAF-LO, gav under 2016 mer än en miljon arbetstagare chans till en betydligt bättre framtida pension.

- För inkomståret 2016 betalades cirka 12,6 miljarder kronor i pensionspremie för lite drygt 1 miljon försäkrade arbetstagare.
- Genomsnittspremien för inkomståret 2016 var 11 930 kronor.
- Totalt förvaltas i dag 330 miljarder kronor inom ramen för Avtalspension SAF-LO för försäkrade som är 64 år eller yngre.

Flest och mest inbetalningar av premier till unga

Från och med den månaden arbetstagaren fyller 25 börjar arbetsgivaren avsätta premier till Avtalspension SAF-LO.

- 21,1 procent av alla arbetstagare som fått premier avsätta för inkomståret 2016 var mellan 25–29 år. Motsvarande siffra för arbetstagare mellan 55–59 år var 9,2 procent.
- 15,5 procent av totala premieinbetalningar var för arbetstagare mellan 25–29 år. Det motsvarar 2 miljarder kronor i inbetalda premier.
- 10,9 procent av totala premieinbetalningar var för arbetstagare mellan 55–59 år. Det motsvarar 1,4 miljarder kronor i inbetalda premier.

Troligt informationsunderskott bland försäkrade

Den försäkrade har ett antal val att ta ställning till. Bland annat val av förvaltare och pensionsform – fondförsäkring eller traditionell pensionsförsäkring. Men också eventuellt behov av extra skydd i form av återbetalningsskydd och familjeskydd. Avtalspensionen fungerar bra även utan aktiva val av den försäkrade.

- 700 000 personer, motsvarande 66 procent av de försäkrade, har sina pensionspengar i ickevalsalternativet. För många kan det vara ett påläst och medvetet val att kvarstå i ickevalsalternativet. Men vi tror att det finns ett stort informationsunderskott kring valen i avtalspensionen.
- Av de som aktivt flyttat pensionspengarna till annan pensionsform än ickevalsalternativet har drygt 86 procent också valt att lägga till återbetalningsskydd. Bland de som inte flyttat pensionspengarna från ickevalsalternativet har bara drygt 21 procent valt återbetalningsskydd.
- Återbetalningsskydd är ett frivilligt tillval som ger extra trygghet för den försäkrades efterlevande – men med nackdelen att pensionen blir lägre eftersom så kallade arvsvinster uteblir. Återbetalningsskydd kan vara bra – men passar inte för alla. Därför har vi låtit den vara frivillig.

Att-göra-guide för den som får hem pensionsbeskedet från Fora

I Pensionsbeskedet framgår hur mycket premier som avsatts till Avtalspension SAF-LO. Den försäkrade behöver också kontrollera att uppgifterna inrapporterade från arbetsgivaren om lön stämmer. Vid oklarheter bär den försäkrade vända sig till sin fackliga organisation.

Pensionsbeskedet från Fora skickas ut i omgångar under april, maj och juni månad.

1. Alla behöver öppna kuvertet från Fora. Avtalspension betyder mer än man tror.
2. Se hur och var tjänstepensionen är placerad. Den försäkrade kan själv välja var och hur tjänstepensionen ska placeras. För den som avstår att välja placeras pensionspengarna hos AMF i en traditionell försäkring. Det går också att göra valen på fora.se där den försäkrade loggar in med e-legitimation.
3. Ta ställning till återbetalningsskydd och familjeskydd. Välj om det är något som man behöver eller inte. Den som vill veta mer kan läsa om skydden på fora.se/dintjanstepension eller ringa till Foras kundcenter på 08-787 40 10.
4. Den som vill ha hjälp med vad de olika delarna i pensionsbeskedet betyder. Kan läsa mer på fora.se/pensionsbesked.
5. Logga in på minpension.se för att få en samlad bild av hela pensionen. Där finns den allmänna pensionen och de flesta tjänstepensionerna samlade. Gör en prognos för hur mycket man kommer att få i pension i framtiden. Man kan logga in med Bank ID, e-legitimation eller personlig kod från det orangea kuvertet.

Försäkrad har ett antal val att ta ställning till

Rätt att själv välja förvaltare

Den försäkrade får själv välja förvaltare för hela Avtalspension SAF-LO. För den som inte gör något val placeras pengarna i AMF, som är ickevalsalternativ. Varje år skickas blankett för förstagångsval ut automatiskt från administrationsbolaget Fora till alla som:

- Är 25 år eller äldre och har börjat arbeta under ett kollektivavtal där Avtalspension SAF-LO ingår.
- Fyller 25 år och redan är anställda där det finns avtal om Avtalspension SAF-LO.

I stället för att fylla i blanketten på papper kan den försäkrade också göra sitt pensionsval direkt på Foras webbplats: www.fora.se.

Blankett för pensionsval skickas också till den som är yngre än 25 år men arbetar på ett avtalsområde med rätt att omvandla behållning på ett arbetstidskonto till pensionspremie i Avtalspension SAF-LO och väljer det alternativet.

Pensionsvalet gäller:

- Pensionsform: fondförsäkring eller traditionell pensionsförsäkring.
- Förvaltare: en av dem som godkänts av Finansinspektionen och parterna, LO och Svenskt Näringsliv, och som tecknat administrationsavtal med Fora.
- Efterlevandeskydd: ettdera, båda eller inget av alternativen återbetalningsskydd och familjeskydd. Det går bra att välja skydden utan att lämna hälsodeklaration i samband med det första pensionsvalet.

Facket och försäkringar – därför är försäkringar en facklig fråga

Fackets grunduppdrag är ”Det goda arbetet” – bra och rättvisa arbetsvillkor, en lön som man kan leva på och ett utvecklande arbete i en bra arbetsmiljö som gör det möjligt att arbeta med bibehållen hälsa fram till pensioneringen. Sett ur ett försäkringsperspektiv skulle man kunna säga att fackets främsta arbetsuppgift är förebyggande: att jobba för att de händelser som den försäkringarna täcker inte ska inträffa. Men om det ändå händer behövs ett ekonomiskt skyddsnet. Därför ska facket jobba för att skapa, bibehålla och förbättra försäkringsskyddet så att den som drabbas i alla fall inte ska behöva oroa sig för ekonomin. Detsamma gäller fackets ansvar för det ekonomiska skyddsnetet i situationer när det händer.

Grunden för försäkringsskyddet är lagstiftning och kollektivavtal. Därutöver har LO-förbunden också ett antal medlemsförsäkringar. De är utformade så att de antingen ingår i medlemsavgiften eller kan tecknas som tillval.

2. Den fackliga försäkringsverksamheten

Försäkringar är en del av den fackliga idén. Tryggheten genom försäkringar ska i huvudsak ligga på de offentliga försäkringarna. Men genom kollektivavtal och genom medlemskap i facklig organisation kompletteras människors trygghet och skydd. Våra kollektivavtalade försäkringar är en del av den fackliga verksamheten. LOs medlemsförbund har, för privat och kooperativt anställda, gett LO i uppdrag att samordna verksamheten.

Försäkringarna framförhandlas mellan LO och Svenskt Näringsliv. LO förhandlar på mandat av LOs medlemsförbund. Men för att försäkringarna ska bli gällande på respektive avtalsområden så måste överenskommelsen lyftas in i respektive förbunds kollektivavtal.

Försäkringarna och villkoren i försäkringarna är alltså ett resultat av förhandlingsöverenskommelser mellan LO och Svenskt Näringsliv. Som alltid vid förhandlingar så innehåller de ett visst mått av kompromisser. Från båda parterna.

Genom kollektivavtal har vi ordnat ett extra försäkringsskydd, inte bara för medlemmar, utan för samtliga anställda på en arbetsplats där försäkringarna är en del av kollektivavtalet. Försäkringsgivare har skyldighet att informera de försäkrade om försäkringens villkor och annan viktig information. Fack och arbetsgivare har ett gemensamt uppdrag och ansvar för att alla anställda nås av information om försäkringarna.

Det övergripande målet för LOs information om avtalsförsäkringar är att nå ut till alla försäkrade kollektivanställda med information om att de är försäkrade, i stora drag vilka händelser försäkringarna gäller för, samt vart den försäkrade ska vända sig för att få ut sin ersättning. Mer detaljerad information ska finnas lätt tillgänglig. Detta är ett omfattande arbete och många bidrar kunnigt och engagerat för att sprida information om avtalsförsäkringarna. Ändå är det är en bra bit kvar till att uppnå målet om att alla ska vara informerade.

LO genomför återkommande kampanjer med syfte att göra Sveriges privat- och kooperativt anställda löntagare medvetna om att det finns extra pengar att hämta genom de kollektivavtalade försäkringarna. Kollektivavtalet är den anställdes trygghet och garanti för att det finns avtalsförsäkringar. Under de senaste åren har vi genomfört rikstäckande utåtriktade kampanjer för att informera om olika delar av de kollektivavtalade försäkringarna. LOs informationsarbete riktar sig särskilt mot små arbetsplatser utan fackklubb och till oorganiserade arbetare. Vi vet att det är där vi har svårast att nå ut med information.

Grunden i LOs och LOs medlemsförbunds informationsarbete är försäkringsinformatörerna.

Försäkringsinformatör är ett fackligt förtroendeuppdrag med rätt till utbildning, ersättning och stöd för att genomföra uppdraget. Uppdraget har en mandatperiod på tre år.

Totalt har LO cirka 7 000 försäkringsinformatörer till förfogande. Dessa har fått en fyradagars grundutbildning kring de olika försäkringarna och hur dessa kompletterar de offentliga försäkringarna. I uppdraget som försäkringsinformatör ingår en årlig endagars vidareutbildning.

Varje år utbildar LO tillsammans med förbunden cirka 1 000 nya informatörer.

LO producerar också utbildnings- och informationsmaterial för alla delar av försäkringsskyddet. Våra gula informationstavlur med kortfattad försäkringsinformation pryder många tusen arbetsplatser över hela landet.

Förra året genomförde försäkringsinformatörerna 165 000 så kallade försäkringssamtal. Det vill säga information, i grupp eller enskilt, till anställda om försäkringsskyddet.

3. Våra kollektivavtalade försäkringar

Avtalsförsäkringarna är mer kostnadseffektiva och rättvisa jämfört med privata försäkringslösningar. Att en individ har större eller mindre risk för att bli sjuk eller arbetsskadad påverkar inte premiens storlek i avtalsförsäkringarna. Därmed skapas konkurrensneutralitet mellan företagen eftersom arbetsgivarnas kostnader för premierna är relativt lika. Stora försäkringskollektiv, med lika eller likartade villkor, gör också att rörligheten på arbetsmarknaden underlättas eftersom försäkringsskyddet inte blir ett hinder för att byta arbetsgivare.

Försäkringar ”om det händer”

Försäkringar är viktiga om det händer, alltså om man blir sjuk, drabbas av en arbetsskada, förlorar jobbet eller avlider i yrkesverksam ålder. Syftet med dessa försäkringar är att de ska täcka inkomstbortfall om det händer något dåligt som man egentligen aldrig vill ska hända. Försäkringar är dock inte bara till för att täcka otrevliga situationer.

Försäkringar ”när det händer”

I vårt samlade försäkringspaket finns också försäkringar och avtalslösningar som ska täcka inkomstbortfall när något händer – när man går i ålderspension eller när man blir förälder. Avtalspensionen är en välkänd del av denna ljusare, mer positiva, sida av försäkringsområdet. I kollektivavtalet finns också en liten men viktig försäkring som heter Premiefrielseförsäkringen, som ser till att pensionsintjänandet fortsätter även under sjukfrånvaro och föräldraledighet.

En annan del av försäkringsområdets ”solsida” gäller föräldraförmånerna. Från 2014 finns en ny avtalsförsäkring – Föräldrapenningtillägg, FPT. Det är en försäkring som ger cirka 10 procent extra vid föräldraledighet.

Försäkringarna innehåller också en garantiregel. Den innebär att försäkringarna börjar gälla så fort kollektivavtalet börjat gälla, även om arbetsgivaren inte har tecknat försäkring eller inte har betalat premien.

4. Kort om de kollektivavtalade försäkringarna

Sjukdom – Avtalsgruppsjukförsäkring (AGS)

Försäkringen ger dig ett tillägg till sjukpenningen eller till sjuk- och aktivitetsersättningen.

AGS gäller under förutsättning att den försäkrade:

- Är under 65 år.
- Har varit anställd i 90 dagar hos en eller flera arbetsgivare med försäkringen.
- Har en sjukpenninggrundande inkomst (SGI).
- Är arbetsför till minst 25 procent när försäkringsskyddet ska börja gälla.

AGS vid sjukpenning

För att du ska kunna få ersättning från AGS krävs en sjukskrivningstid på minst 15 dagar. AGS-ersättning betalas som i regel från och med den 15:e dagen i sjukperioden. Dag 1–14 innehåller som i regel karenssdag och sjuklön från arbetsgivaren och under den tid betalas inte ersättning från AGS. Ersättningens storlek vid sjukpenning är cirka 10 procent av inkomsten. AGS tillsammans med sjukpenningen från Försäkringskassan ger den som är sjukskriven 90 eller 85 procent i ersättning, beroende på om sjukpenningen betalas ut på normalnivå eller fortsättningsnivå. AGS-ersättningen betalas upp till den allmänna sjukförsäkringens inkomsttak på 7,5 prisbasbelopp¹ vilket motsvarar en lön på 28 438 kronor i månaden.

AGS vid sjukersättning eller aktivitetsersättning

AGS kan också ge månadsersättning vid sjuk- eller aktivitetsersättning. Månadsersättningens storlek beror på den sjukpenninggrundande inkomstens storlek. Vid ersättning längre än 24 månader räknas ersättningen upp i takt med eventuell uppräkningsbelopp. Utöver ersättningen från Försäkringskassan betalar AGS månadsersättning om cirka 15 procent av den tidigare inkomsten, upp till årsinkomst på 7,5 prisbasbelopp (28 438 kronor/månaden). För inkomster över taket i sjukförsäkringen uppgår AGS månadsersättning till 65 procent av inkomstdelar mellan 7,5 och 20 prisbasbelopp (det vill säga 65 procent av 28 438–75 833 kr/mån) samt 32,5 procent av inkomstdelar mellan 20 och 30 prisbasbelopp (det vill säga 32,5 procent av 75 833–113 750 kr/mån).

Retroaktivt

Många missar att anmäla sjukskrivningar längre än 14 dagar till AFA Försäkring. Arbetsgivare ska informera Försäkringskassan när anställda är sjukskrivna och har också möjlighet att till AFA Försäkring inrapportera när anställda är sjukskrivna. Något som inte alltid sker. Det är dock aldrig för sent att anmäla tidigare sjukperioder. AGS-ersättning betalas ut i efterhand och kan betalas ut retroaktivt för ersättningsberättigade fall från och med september 1972, när försäkringen trädde i kraft. Detsamma gäller om någon missat att söka AGS-ersättning för det som tidigare kallades för sjukbidrag eller förtidspension. Även det går att anmäla i efterhand.

Arbetsskada – Trygghetsförsäkring vid arbetsskada (TFA)

Den som skadar sig på jobbet eller blir sjuk på grund av jobbet kan ha rätt till ersättning från försäkringen TFA. TFA gäller från första arbetsdag och så länge som anställningen varar. Det finns även ett efterskydd vid sådana arbetssjukdomar som visar sig först efter det att anställningen har upphört.

Det finns olika ersättningsregler beroende på typ av arbetsskada. För **olycksfall** utgår full ersättning för inkomstförlust, som beräknas enligt skadeståndsrättsliga regler. Alltså ersättning även för karenssdagen och för alla efterföljande dagar.

¹ Från den 1 juli 2018 höjs taket i sjukförsäkringen från 7,5 till 8 prisbasbelopp.

Viss typ av ersättning kan också utgå för **färdolycksfall**, för resa till och från jobbet. Här beror ersättningen bland annat på om ett trafikförsäkringspliktigt fordon var inblandat i olyckan eller inte.

Ersättning kan också utgå för **arbetssjukdomar**, för skada som kvarstår efter 180 dagar.

Ersättning vid invaliditet

När den akuta behandlingstiden för arbetsskadan har upphört och det medicinska tillståndet är stabilt – det vill säga när man varken kan förvänta en förbättring eller en försämring – inträder vad som kallas för ett invaliditetstillstånd.

De ersättningar som då kan komma ifråga är bland annat ersättning för fysiskt och psykiskt lidande av bestående art, framtida kostnader, ersättning för skador som påverkat utseendet men framförallt kanske för framtida inkomstförlust. I normalfallet ger ersättning från TFA, tillsammans med livränta från arbetsskadeförsäkringen, ersättning upp till nivån för lön innan skadan.

Värt att komma ihåg är att i det så kallade invaliditetstillståndet ingår även tillstånd som i sig inte leder till sjukskrivning, så som försämrad hörsel, vibrations-skador eller ärr. Om detta uppkommit på jobbet kan det berättiga till ersättning från TFA.

Arbetslöshet – Försäkring om avgångsbidrag (AGB)

Den som blir uppsagd från en tillsvidareanställning på grund av arbetsbrist och att den driftsmässiga förändringen i företaget leder till en varaktig minskning av personalstyrkan, kan ha rätt till AGB-ersättning. Den som blir arbetslös på grund av att arbetsgivaren går i konkurs kan också ha rätt till ersättning. För att kvalificera till ersättning gäller bland annat anställningstid om minst 50 månader under de senaste fem åren hos ett eller flera företag som varit anslutna till AGB-försäkringen.

Tabell 4.1 Ersättningens storlek inom AGB

Ålder	Ersättning
40–49 år	34 865 kronor
50–59 år	36 305–49 265 kronor (1 440 kronors tillägg per år mellan 50 och 59)
60–64 år	50 705 kronor

Omställningsstöd

Omställningsstödet innebär att anställda på LOs och Svenskt Näringslivs samt de flesta av LOs och KFOs avtalsområden har rätt till ett individuellt anpassat omställningsstöd vid uppsägning på grund av arbetsbrist. Omställningsstödet innehåll skiljer sig åt. På avtalsområde LO-Privat gäller omställningsstöd genom Trygghetsfonden TSL. Med omställningsstöd menas ett individuellt anpassat stöd för att söka nytt jobb, för omskolning, starta eget och så vidare. Inom TSL är stödet i dag 22 000 kronor. Mer information finns på www.tsl.se.

Föräldradighet – Avtalsförsäkringen Föräldrapenningtillägg (FPT)

Försäkringen innebär en kompletterande ersättning till föräldrapenningen på sjukpenningnivå under högst 180 dagar (sex månader). Ersättningen från FPT motsvarar ungefär 10 procent av lönen upp till och med 10 prisbasbelopp och 90 procent på lönedelar därutöver. Det finns alltså inget inkomsttak utan FPTs kompletterande ersättning betalas på hela lönen.

Som kvalificering gäller bland annat att den försäkrade ska ha varit anställd under de senaste fyra åren i minst 12 eller 24 månader hos en eller flera arbetsgivare som har FPT-försäkringen. Minst 12 månaders anställningstid ger rätt till högst 60 dagar med FPT. Minst 24 månaders anställningstid ger den anställde rätt till högst 180 dagar med FPT.

Dödsfall – Tjänstegrupplivförsäkring (TGL) och Avtalsgrupplivförsäkring (AGL)

Tjänstegrupplivförsäkringen, TGL, eller Avtalsgrupplivförsäkringen, AGL, är avtalsförsäkringar som ger kompletterande ersättning till efterlevande vid dödsfall i yrkesverksam ålder.

Ersättningen betalas i form av engångsbelopp. Försäkringsbeloppen är skattefria. En viktig princip är att efterlevande får en högre ersättning om försäkrad avlider som ung och/eller efterlämnar barn eller unga under 20 år. Försäkringen gäller normalt från och med den dag den anställda – som arbetsför – börjar arbeta.

- För privatanställda arbetare heter försäkringen vid dödsfall TGL – Tjänstegrupplivförsäkring och försäkringsgivare är AFA Försäkring. Läs mer om villkoren på www.afaforsakring.se.
- För kooperativt anställda arbetare heter försäkringen vid dödsfall AGL – Avtalsgruppförsäkring och försäkringsgivare är Folksam. Läs mer om villkoren på www.folksam.se.

Efterskydd

Den som haft en försäkringsgrundande anställningstid under 180 dagar eller längre, har också ett så kallat allmänt efterskydd på 180 dagar. Under denna efterskyddstid gäller TGL eller AGL. För den som blir arbetslös och söker arbete eller får hel föräldrapenning, fortsätter skyddet att gälla så länge som hen är arbetslös eller får föräldrapenning, dock som längst i två år. Sjukdom som inträffar under efterskyddstid vid arbetslöshet medför att hen har ytterligare efterskydd vid arbetslöshet. Efterskydd kan gälla längst till 65 års ålder. TGL och AGL gäller upp till 70 år under förutsättning att anställningen kvarstår utan uppehåll längre är 90 dagar.

Tabell 4.2 Ersättningens storlek inom TGL och AGL

Typ av ersättning	Storlek
Grundbelopp	6–0,5 prisbasbelopp (273 000–22 750 kr)
Barnbelopp	2–0,5 prisbasbelopp (91 000–22 750 kr)
Begravningsbelopp	0,5 prisbasbelopp (22 750 kr)

Avtalspension SAF-LO och Kooperationens avtalspension, KAP

För anställda inom avtalsområde LO-Privat och inom Kooperationen, avtalsområde KFO-LO, finns avtalspension som kompletterar den ålderspension som kommer från det allmänna pensionssystemet. Avtalspensionen innebär att arbetsgivaren avsätter premier till avtalspensionen. Premiens storlek beräknas som andel av lönen. Det allmänna pensionssystemet har ett intjänandetak på 7,5 inkomstbasbelopp (ett inkomstbasbelopp är 61 500 kronor 2017). Inkomster över taket ger inte högre pension. Det ger däremot vår avtalspension SAF-LO och KAP.

Tabell 4.3 Pensionspremiens storlek för olika inkomster

Pensionspremie under intjänandetaket	Pensionspremie över intjänandetaket
Pensionspremie för lönedelar under 7,5 inkomstbasbelopp. Motsvarar 39 063 kr/mån (KAP) eller 468 750 kr/år (SAF-LO)	Pensionspremie för lönedelar över 7,5 inkomstbasbelopp
4,5 procent	30 procent

KAP-Familjeskydd

I Kooperationens Avtalspension, KAP, finns en inbyggd förmån som heter KAP Familjeskydd. Den innebär att två förhöjda prisbasbelopp per år kan betalas till i första hand make, registrerad partner eller sambo under fem år. Per månad motsvarar det 7 616 kronor. Om vuxen efterlevande inte finns betalas försäkringsbeloppet till arvsberättigade barn. Denna fördelning enligt det generella förmånstagarförordnandet kan ändras.

Fackligt förtroendevalda

För fackligt förtroendevalda som har fått ersättning enligt 6 § Förtroendemannalagen rapporterar respektive förbund in detta till administrationsbolaget Pensionsvalet. Premien för KAP betalas sedan in av pensionsplanens premieregleringsfond.

Premiefrielseförsäkringen

Förutom att lönen från anställningen är pensionsgrundande i Avtalspension SAF-LO och Kooperationens Avtalspension KAP, kan den anställda tjäna in pensionsrätt även i vissa situationer då arbetsgivaren inte betalar lön. Det beror på att en särskild så kallad premiefrielseförsäkring ingår i avtalet. Försäkringen träder in vid vissa fall av sjukdom, föräldraledighet och arbetsskadeliivränta och betalar pensionspremien. I dessa situationer utgår ingen lön och arbetsgivaren betalar följaktligen inte in pensionspremie heller. Premiefrielseförsäkringen gäller även den högre pensionspremien som avser lönedelar över 7,5 inkomstbasbelopp. Premiefrielseförsäkringens syftar till att skapa trygghet även vid pension. Frånvaro från arbetet eller arbetslivet till exempel genom arbetsskada ska inte medföra att avtalspensionen blir lägre.

Det årliga pensionsbeskedet är den anställdes kontrollmöjlighet

Alla som är 25 år eller äldre och arbetar hos arbetsgivare som omfattas av det kollektivavtalade försäkringsskyddet ska årligen få ett pensionsbesked från Fora. I pensionsbeskedet framgår storleken på pensionskapitalet. Årsbeskedet innehåller även en årsavstämning, som visar den lön arbetsgivaren har rapporterat in till Fora. Av årsavstämningen framgår även om tidigare inrapporterade löneuppgifter har ändrats.

Den som har varit sjukskriven eller haft annan frånvaro som är berättigad till pensionsinbetalning från premiefrielseförsäkringen via AFA Försäkring kan också utläsa om sådan premiëinbetalning gjorts. Det framgår av pensionsbeskedet. Årsbeskedet utgör alltså en kontrollmöjlighet för den anställda.

5. Fack och arbetsgivare informerar

De kollektivavtalade försäkringarna utgör en extra trygghet – ett viktigt komplement till de allmänna försäkringarna. Frånvaro, genom sjukdom eller skada kommer ofta plötsligt. Även på arbetsplatser med hög facklig närvaro är det inte säkert att frånvaron kommer facket till kännedom. Arbetsgivaren har möjlighet att anmäla anställdas sjukfrånvaro till AFA Försäkring.

Om den anställda själv har bristande information om det kollektivavtalade skyddet kan resultatet bli att den anställda inte får ersättning för frånvaro, sjukdom eller skada.

Nedan finns en översiktlig tabell över vem som har möjlighet att anmäla till försäkringen om händelse som kan vara berättigad till ersättning.

Tabell 5.1 Översikt över möjlighet att anmälan till försäkring

	Arbetsgivare	Arbetstagare	Facket	Annan	Kommentar
AGS Avtalsgruppsjukförsäkring	X	X			
AGB Avgångsbidrag		X			
Omställningsstöd	X		X		Fack och arbetsgivare ansöker tillsammans
TGL/AGL Grupplivförsäkring		(X)		X	Arbetstagaren ansöker själv om så kallad makeförsäkring
FPT Föräldrapenningtillägg	X	X			
TFA Trygghetsförsäkring vid arbetskada		X			
Avtalspension	X				

Arbetsgivaren har möjlighet, men inte skyldighet, att anmäla frånvaro till AFA försäkring som kan berättiga till ersättning från AGS och för FPT. Arbetsgivarens har däremot skyldighet att rapportera anställning till systemet för avtalspension. För omställningsförsäkringen gäller att arbetsgivare och facklig organisation söker tillsammans. I övrigt är det upp till den anställda att själv rapportera händelser som kan berättiga till ersättning.

6. Försäkringskollektivets sammansättning

Försäkringar är vanligtvis en del av alla svenska kollektivavtal, även på tjänstemännens och akademikernas del av arbetsmarknaden. Denna rapport handlar dock uteslutande om kollektivavtalad pension. Främst då Avtalspension SAF-LO. Avtalspension och övriga delar av avtalsförsäkringarna gäller för samtliga anställda. Inte bara för medlemmar i facklig organisation. Det är kollektivavtalet som är grunden. Det innebär att anställda som är medlemmar i facklig organisation men som är anställda hos arbetsgivare utan kollektivavtal inte heller har de kollektivavtalade försäkringarna. Däremot omfattas medlemmen av fackets medlemsförsäkringar.

Tabell 6.1 Antal anställda inom försäkringskollektivet²

Kollektivavtalsbundna	Antal	Procent
Män	1 025 000	65 %
Kvinnor	558 000	35 %
Totalt	1 583 000	100 %

Tabell 5 visar antalet anställda inrapporterade av arbetsgivare inom LOs kollektivavtalsområde för privat och kooperativt anställda arbetsgivare. LOs medlemsgrupp är nära på helt jämnt fördelat mellan könen. Där är ungefär hälften av medlemmarna kvinnor respektive män. Så ser det inte ut bland försäkringskollektivet för privat- och kooperativt anställda arbetare. Där är männen i klar dominans. Nästan två tredjedelar av försäkringskollektivet utgörs av män. Det är ett resultat av den delvis könssegregerade svenska arbetsmarknaden. Inom hela LOs medlemskollektiv dominerar kvinnorna den offentliga delen av arbetsmarknaden, det vill säga som anställda hos kommun och landsting. Följaktligen dominerar männen den privata delen av LOs avtalsområden. En annan påtaglig skillnad är att försäkringskollektivet är ungt. Cirka 45 procent av de försäkrade är mellan 20 och 35 år. Knappt hälften så många är de försäkrade mellan 51 och 65. De utgör cirka 22 procent av försäkringskollektivet.

² Statistiken bygger på antal anställda inrapporterade av arbetsgivare inom kollektivavtalsområdet.

7. Det allmänna pensionssystemet

Det allmänna pensionssystemet består sedan 1999 av följande delar:

- Inkomstgrundad ålderspension i form av *inkomstpension* och *premiepension*. De kan tas ut var för sig och helt eller delvis från och med 61 års ålder.
- Den som är född 1938–1953 har ytterligare en pensionsdel – *tilläggs pension*. Den består av omräknade pensionsrätter från ATP- och folkpensionssystemet. Även för tilläggs pensionen gäller 61 år som lägsta uttagsålder – den förutsätter ett samtidigt uttag av inkomstpensionen.
- Den inkomstgrundade pensionen kompletteras med ett grundskydd i form av *garantipension*, som kan betalas ut efter fyllda 65 år.

Pensionsmyndigheten administrerar allt som rör den allmänna pensionen, inklusive bostadstillägg till pensionärer och äldreförsörjningsstöd samt efterlevandepensioner.

Alla som har arbetat och/eller varit bosatta i Sverige samt sjömän på fartyg registrerade i Sverige kan få ålderspension.

Grunderna för det allmänna pensionssystemet

Det allmänna pensionssystemet bygger på ett antal principer. Den grundläggande principen är att ålderspension är ett offentligt och obligatoriskt system som omfattar alla. Du har rätt till en viss lägsta pension, garantipension, även om du bara har kunnat tjäna in en liten (eller ingen) pensionsrätt.

Några andra viktiga principer:

- Hela livsinkomsten ligger till grund för ålderspensionen.
- Pensionsrätten ska motsvara de avgifter som betalas in till systemet – systemet är alltså avgiftsbestämt.
- Pensionens storlek för olika årskullar ska anpassas till förändringar i livslängd, vilket innebär att pensionen blir lägre vid högre förväntad genomsnittlig livslängd (fler år som pensionsbehållningen ska räcka till).

Livsinkomstprincipen

Livsinkomstprincipen innebär att pensionsrätten grundas på dina inkomster under hela livet. Det finns inga åldersgränser i systemet, varken uppåt eller nedåt. Du kan tjäna in pensionsrätt även om du är tonåring eller har passerat 65 år. Avsikten är att det ska finnas ett tydligt samband mellan livsinkomsten, alltså alla inkomster under hela livet, och storleken på den inkomstgrundade pensionen.

Avgiftsbestämt system

Det allmänna pensionssystemet är ett så kallat *avgiftsbestämt system* (till skillnad från folkpension och ATP som var *förmånsbestämda*). Det innebär att staten inte ställer ut något löfte om en viss pensionsnivå, till exempel i förhållande till slutlönen. Pensionens storlek beror på inkomsten under den förvärvsaktiva tiden, hur länge man arbetar och på förräntning/avkastning på intjänade pensionsrätter.

Så finansieras ålderspensionen

Det allmänna pensionssystemet redovisas separat i statens finanser. De inkomstrelaterade delarna av pensionssystemet finansieras med avgifter medan garantipensionen finansieras med skatter. Den inkomstgrundade ålderspensionen finansieras med avgifter som uppgår till 18,5 procent av pensionsgrundande inkomster och pensionsgrundande belopp upp till intjänandetaket på 7,5 inkomstbasbelopp (i praktiken 8,07 inkomstbasbelopp).

Pension och pensionsrätt

Inte bara arbetsinkomster utan även socialförsäkringsförmåner såsom sjukpenning, sjukersättning/aktivitetsersättning, föräldrapenning, arbetslöshetsersättning ger pensionsrätt. Eftersom

det inte finns en arbetsgivare som betalar arbetsgivaravgift, så är det i dessa fall staten som betalar in avgift till pensionssystemet.

Pensionsgrundande inkomster

Inkomster från förvärvsarbete, inklusive egen näringsverksamhet, är pensionsgrundande. Men även socialförsäkringsersättningar som kompenserar för inkomstbortfall ger pensionsrätt. Exempel: sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukersättning/aktivitetsersättning, föräldrapenning, arbetslöshetsersättning, arbetsskadelivränta och aktivitetsstöd.

Lägsta årsinkomst för pensionsrätt

För att pensionsgrundande inkomst över huvud taget ska kunna beräknas, måste du under året ha en sammanlagd inkomst på minst 42,3 procent av prisbasbeloppet (annorlunda uttryckt: 0,423 prisbasbelopp). Det motsvarar inkomstgränsen för när du är skyldig att lämna självdeklaration till Skatteverket på dina inkomster. År 2018 är 42,3 procent av prisbasbeloppet 19 247 kronor.

Högsta pensionsgrundande inkomst, PGI

Den högsta pensionsgrundande inkomsten är 7,5 inkomstbasbelopp. År 2018 är det här inkomsttaket 468 750 kronor, alltså 7,5 x 62 500 kronor. Det motsvarar en månadslön på 39 063 kronor.

Pensionsrätten och pensionens storlek

Av avgiften på 18,5 procent för ett visst år går 16,0 procentenheter till systemet för inkomstpension. Dessa pengar fonderas inte utan används till att finansiera de löpande utbetalningarna av pensioner till dem som är pensionärer under året. Ett sådant system kallas *fördelningssystem* eftersom pengarna omfördelas från de förvärvsarbetande till dem som är pensionärer.

Pensionsbehållning

Pensionsavgiften bokförs dock på ett individuellt ”sparkonto” som en pensionsrätt för framtida inkomstpension. Pensionsbehållningen på kontot består av varje års nyintjänade pensionsrätt tillsammans med pensionsrätten från tidigare år. Pensionsbehållningen fungerar som ett konto, vilket som helst, som växer med ränta och minskar med avgifter. Varje år räknas pensionsbehållningen om och redovisas sedan i den årliga sammanställningen (Det orangea kuvertet).

- Behållningen på pensionskontot värdesäkras med hjälp av inkomstindex, som följer den genomsnittliga inkomstutvecklingen för alla som har pensionsgrundande inkomst i åldrarna 16–64 år. Inkomstindex är en kombination av förändringarna i genomsnittlig förvärvsinkomst och förändringarna i konsumentprisindex.
- Om pensionssystemets skulder är större än tillgångarna, fastställs också ett särskilt *balansindex*, som blir det som används för omräkning av pensionerna, varvid de sänks något år senare. Skälet till denna så kallade *automatiska balansering* är att pensionssystemet är ett fristående system som helt ska finansieras med inbetalade avgifter. Balanseringen är ett sätt att garantera att pengarna i systemet ska räcka genom att se till att pensionssystemets skulder inte får bli större än systemets tillgångar.
- Försäkrade får varje år del av de så kallade arvsvinsterna, det vill säga pengar som blir kvar i systemet efter personer som har avlidit före pensionsåldern. Pengarna fördelas ut på dem med samma födelseår som de avlidna.

Fastställande av pensionens storlek

Inkomstpension får tas ut tidigast från 61 års ålder. Någon åldersgräns uppåt för uttag av inkomstpensionen finns inte. För den som är född 1938–1953 får även en viss del av den samlade pension i form av tilläggspension. Inkomstpensionen får bara tas ut samtidigt med uttag av tilläggspensionen. Pensionen kan tas ut i fyra nivåer: hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels pension.

Premiepensionen

2,5 procentenheter av pensionsavgiften går till *premiepensionssystemet* för personer födda 1954 eller senare. Den så kallade mellangenerationen, det vill säga personer födda 1938–1953, har lägre procentsatser för avsättningen till premiepensionen. Premiepensionen är ett *premiere-servsystem*. Det innebär att pensionspengar fonderas, ”öronmärkta” per person, till skillnad från inkomstpensionen som är ett fördelningssystem. Premiepensionen är utformad som ett fondförsäkringssystem. Avgiften ska alltså placeras i fonder som var och en har rätt att välja själv.

Premiepensionen går att ta ut från 61 års ålder. (Även för inkomstpensionen och eventuell tilläggspension gäller samma första möjliga tidpunkt.) Det går att välja mellan en fjärdedels, halv, tre fjärdedels eller hel pension.

Uttag av premiepension kan påverka beräkningen av ersättning från a-kassan för den som bli arbetslös. För den som ångrar sig, går det att återkalla eller minska ett uttag av premiepension. Återkallelsen/minskningen – eller en ökning av uttaget – sker tidigast från och med den månad då den skriftliga anmälan kommer in till Pensionsmyndigheten.

Det går bra att välja att ta ut både premiepensionen och inkomstpensionen – eller bara ena.

Val och omval av fondförvaltare

Den försäkrade kan själv välja hos vilken eller vilka fondförvaltare pengarna ska förvaltas. Det är alltid den enskilde försäkringstagaren som bär den finansiella risken för den placering som valts. Staten lämnar ingen garanti. Pensionspengarna kan alltså både öka och minska i värde. Sammanlagt finns det mer än 800 olika fonder att välja mellan, hos svenska eller utländska fondförvaltare. Det går också att välja någon av de statliga fonder som förvaltas av Sjunde AP-fonden.

För den som inte gör något eget val av fond placeras premiepensionspengarna i Sjunde AP-fondens ickeväljarfond AP7 Såfa. Den går även att välja aktivt. Observera att även för de statliga icke-väljaralternativen gäller att staten inte ger någon garanti för fondandelarnas värde.

Kollektivavtalad pension – Avtalspension SAF-LO

Kollektivavtalet är en viktig förutsättning för ett bra liv även efter pensioneringen. Lönen för samma jobb på två arbetsplatser kan i lönekuvertet vara lika stor, men i praktiken är den lägre på det företag som saknar kollektivavtal. Det beror på att arbetsgivaren inte betalar in någon premie till avtalspensionen. De anställda på en avtalslös arbetsplats måste ta pengar direkt ur lönekuvertet om de vill lägga undan lika mycket till sin ålderdom. Anställda med kollektivavtal får premien/avgiften till sin avtalspension inbetalad av arbetsgivaren – utöver den lön som betalas in på kontot varje månad. Arbete utan avtalspension kan betyda flera tusenlappar mindre i pension varje månad.

- För den som arbetar inom avtalsområde LO Privat (privatanställda arbetare) heter pensionsplanen Avtalspension SAF-LO. Administrationsbolag för Avtalspension SAF-LO är Fora, som tar emot premierna från arbetsgivare och fördelar ut dem till den förvaltare av avtalspensionen som den anställde valt.
- Om man är anställd inom Kooperationen (avtalsområde KFO-LO) heter pensionsplanen Kooperationens Avtalspension, KAP. Administrationsbolag för Kooperationens Avtalspension, KAP, är Pensionsvalet, som tar emot premierna från arbetsgivare och fördelar ut dem till den förvaltare av avtalspensionen som man själv väljer.
- Övriga kollektivavtalsområden, till exempel för offentligt anställda LO-arbetare men även på tjänstemannasidan innehåller också kollektivavtalad pension. Villkoren och storleken på avsättningen – premien – varierar och ligger utanför denna rapportens uppdrag att beskriva. Den som vill ha mer information om avtalspension och övriga kollektivavtalade försäkringar bör kontakta respektive fackliga organisation.

Allmänt om Avtalspension SAF-LO

Ett avgiftsbestämt pensionssystem

Avtalspension SAF-LO är ett *avgiftsbestämt* pensionssystem. Det betyder att avgiften, det vill säga premien, är fastställd. Hur stor pensionen sedan blir när den försäkrade gått i pension, beror på premiens storlek, av hur många år den betalas in samt av hur pengarna förvaltas.

Vid arbetslöshet eller byte av avtalsområde

Avtalspension SAF-LO är ett fonderat pensionssystem. Vid arbetslöshet eller om den anställde lämnar avtalsområdet av något annat skäl (till exempel för att byta jobb) finns den grundläggande pensionsbehållningen kvar. Värdet på den intjänade pensionen, det vill säga de inbetalade premierna, förändras dock uppåt eller nedåt beroende på värdeutvecklingen i det förvaltningsalternativ som valts.

Startålder för pensionsrätt 25 år

Från och med den månad då man fyller 25 år börjar arbetsgivaren avsätta premier. Än så länge betalar arbetsgivaren in premierna till Fora en gång om året. Jämför Kooperationens Avtalspension, KAP, där arbetsgivaren betalar in premierna en gång per månad.

Pensionspremien betalas in av arbetsgivaren en gång om året som en procentsats på lönesumman i företaget. Varje anställd får ”sin” andel i förhållande till lönen insatt på sitt pensionskonto och kan själv välja pensionsförvaltare och pensionsform för hela premien. Hur stor pensionen sedan blir när den anställde gått i pension, beror på premiens storlek, av hur många år den betalas in samt av hur pensionskapitalets värdeförändring.

Avtalspensionens värde SAF-LO

Avtalspensionen grundas på den anställdes sammanlagda lön under året hos arbetsgivaren. Inte bara tillsvidareanställning på heltid ger pensionsrätt utan även deltid, vikariat eller extrajobb. All kontant bruttolön hos arbetsgivare som tecknat Avtalspension SAF-LO är pensionsmedförande, från den första kronan till den sista. Med kontant bruttolön menas lön, Ob-tillägg, sjuklön och så vidare. Kostnadsersättningar ingår dock inte.

Det allmänna pensionssystemet har ett tak på 7,5 inkomstbasbelopp (ett inkomstbasbelopp är 62 500 kronor 2018). Inkomster över taket ger inte högre pension. Det ger däremot Avtalspension SAF-LO.

Tabell 7.1 Pensionspremiens storlek för olika inkomster

Pensionspremie under intjänandetaket	Pensionspremie över intjänandetaket
Pensionspremie för lönedelar under 7,5 inkomstbasbelopp. Motsvarar 39 063 kr/mån (KAP) eller 468 750 kr/år (SAF-LO)	Pensionspremie för lönedelar över 7,5 inkomstbasbelopp
4,5 procent	30 procent

Det står fack och arbetsgivare fritt att lokalt komma överens om en högre pensionsavsättning, alltså att arbetsgivaren betalar in mer till avtalspensionen än det centrala avtalet föreskriver. Detsamma gäller för individuella överenskommelser mellan arbetsgivaren och en enskild anställd.

Flera LO-förbund har förhandlat fram extra pensionsavsättningar på sina avtalsområden. Dessa extrapremier höjer den vanliga avsättningen till Avtalspension SAF-LO. Extra-premierna betalas också för anställda som ännu inte fyllt 25 år. En variant av extrapremier är tänkt att kunna användas för att gå ned i arbetstid eller för att förstärka avtalspensionen efter pensioneringen. Olika namn används på olika avtalsområden; delpension/deltidspension är de vanligaste inom LO-förbunden.

Samtliga kollektivavtal inom SAF-LO avtalspension ger dock som lägst 4,5 procent respektive 30 procent av lönen i avsättning till pensionen. Det är också dessa procentsatser vi använder i beräkningsexemplet nedan.

Tabell 7.2 Beräkning av avtalspensionens värde för olika inkomster³

Bruttolön per månad – kr	Premie per månad – kr	Premie per år – kr
20 000	900	10 800
25 000	1 125	13 500
30 000	1 350	16 200
35 000	1 575	18 900
40 000	2 039	24 467
45 000	3 539	42 467
50 000	5 039	60 467

Kollektivavtalet ger 25 procent större avsättning till pension

För en bruttolön om 25 000 kronor per månad betalar arbetsgivaren motsvarande 1 125 kronor per månad eller 13 500 per år i avsättning till avtalspensionen. För samma inkomst utgör pensionsrätten för samma inkomst i den allmänna pensionen cirka 17,2 procent⁴, eller 4 301 kronor. Det innebär att anställd på arbetsplats med kollektivavtal och avsättning till SAF-LO avtalspension har en total avsättning till pensionen som en fjärdedel större än anställd på arbetsplats utan kollektivavtal och utan extra pensionsavsättning.

Tabell 7.3 Avtalspensionen SAF-LO

	Pensionsrätt för allmän pension per månad	Premie från Avtalspension SAF-LO per månad	Pensionsrätt + premie
Årsinkomst motsvarande 25 000 kronor i månadslön	4 301 kr	1 125 kr	5 426 kr (126 procent)

För den med höga årsinkomster, över 7,5 inkomstbasbelopp, vilket motsvarar en månadsinkomst på lite drygt 39 000 kronor är skillnaden ännu större eftersom det allmänna pensionssystemet inte ger någon ytterligare pensionsrätt för dessa inkomster. Men det gör Avtalspension SAF-LO. Där är pensionspremien 30 procent av inkomster över taket i den allmänna pensionen.

Vad detta innebär för pensionens storlek när det väl är dags att ta ut pensionen är omöjligt att med säkerhet veta på förhand. Det går att göra prognoser men de bygger på en lång rad antaganden som i efterhand kan visa sig stämma eller inte stämma.

Den individuellt fonderade premien i avtalspensionen har chans att växa snabbare än den allmänna pensionens inkomstpensionens inkomstindex. Mot bakgrund mot det antas det allmänt att kollektivavtalad pension, som Avtalspension SAF-LO, kan komma att få stor betydelse för pensionens storlek den dagen arbetstagare går i pension.

Den som vill kan via tjänsten minpension.se ta del av den egna individuella prognosen. Vi har valt att i denna rapport inte redovisa någon sådan prognos.

Däremot vågar vi med säkerhet hävda att kollektivavtalet och de pensionsavsättningar som kollektivavtalet ger, för den genomsnittlige arbetstagaren kommer ge en betydligt större pension.

Den genomsnittlige arbetstagaren på arbetsplatser som täcks av Avtalspension SAF-LO är förhållandevis ung. Av samtliga anställda med inbetald premie är drygt 1 av fem mellan 25 och 29 år. Färre än en av tio är mellan 55 och 59. Det finns flera tänkbara förklaringar. Demografin påverkar naturligtvis, men också att flera av de yrken som LOs medlemsförbund organiserar

³ Vanligtvis baseras premien på årsinkomsten. Ersättningen är i detta exempel beräknad på månadslön x 12.

⁴ När Skatteverket beräknar PGI ska avdrag göras för debiterad allmän pensionsavgift som den försäkrade ska betala. Avdraget för allmän pensionsavgift innebär att i praktiken är det 93 procent av inkomsten upp till taket som är pensionsgrundande. Alternativt uttryckt 18,5 procent gånger 0,93 blir 17,205 procent.

ofta är yrken där många gör sin entré på arbetsmarknaden. Kanske i samband, eller direkt efter, universitetsstudier.

Diagram 1.1 Antal med inbetald premie för avtalspension per åldersgrupp

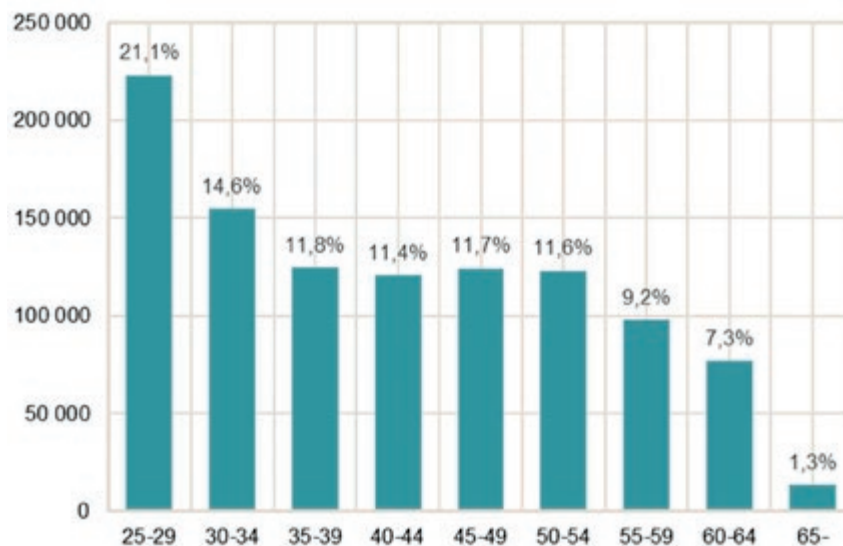
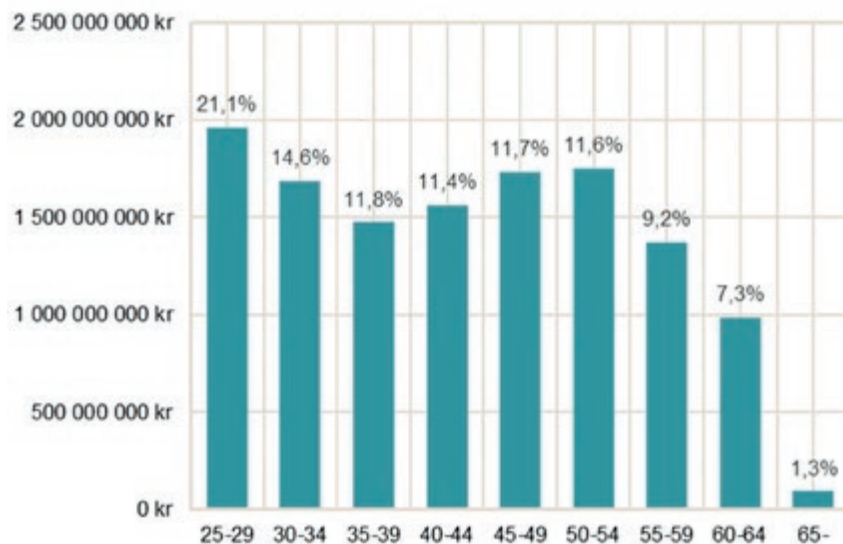

Diagram 1.2 Totala premier för 2016 efter ålder

Som vi påpekat tidigare så är det förknippat med stora svårigheter att göra prognoser om framtida pensioners storlek. Det vi däremot vet med säkerhet är att storleken på framtida pensioner påverkas mycket positivt av att tidigt samla premier till pensionen.

Diagrammet ovan ser vi hur de totala premierna inom Avtalspension SAF-LO fördelas efter ålder. Yngre arbetstagare i åldern mellan 25 och 29 år är den största gruppen inom kollektivet även när premierna fördelas. Deras andel av premierna motsvaras dock inte riktigt av deras andel av kollektivet. Här finns flera förklaringar. Ungas lön är i allmänhet lägre. Men unga har också större andel anställningar som är deltid eller begränsade i tid. Även om all lön är pensionsgrundande så blir de totala premierna lägre för den som inte arbetar heltid eller har perioder av arbetslöshet.

Tabell 7.4 Överförda premier inom Avtalspension SAF-LO⁵

Intjänandeår	Överförda premier (SEK)
2007	9 839 355 159
2008	10 415 173 703
2009	10 381 624 021
2010	11 043 693 910
2011	12 600 413 254
2012	13 706 371 142
2013	14 138 611 642
2014	15 086 496 667
2015	15 916 176 974
2016	16 700 479 964
Totalt	129 828 396 436

Mellan 2007 och 2016 har Avtalspension SAF-LO medfört att cirka 130 miljarder kronor har avsatts i pensionspremier till anställda. Vid utgången av 2017 redovisade pensionsförvaltarna inom Avtalspension SAF-LO ett utgående kapital om cirka 330 miljarder kronor – det är alltså vad försäkrade, ej ännu fyllda 64, inom pensionsplanen har i samlat pensionskapital. Det motsvarar om lite drygt 7 procent av Sveriges BNP.

Återbetalningsskydd

Det finns möjlighet att teckna ett frivilligt återbetalningsskydd för Avtalspension SAF-LO. Återbetalningsskydd medför att den försäkrades ålderspension blir lägre. I gengäld vet hen att pensionskapitalet går till efterlevande om den försäkrade avlider. Återbetalningsskydd gäller både under den yrkesverksamma tiden och efter pensioneringen. Förmånstagare till återbetalningsskyddet och familjeskyddet är i första hand make, registrerade partner eller sambo och i andra hand arvsberättigade barn.

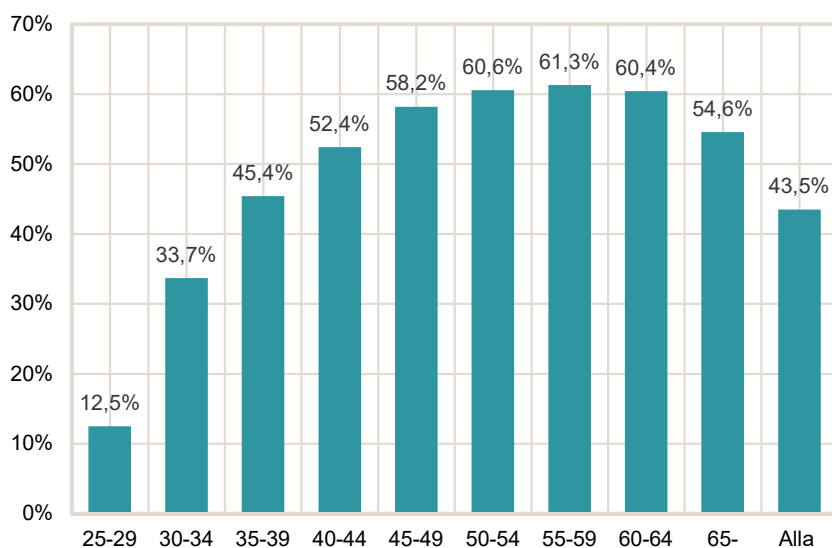
Återbetalningsskyddet fungerar så att om den försäkrade avlider före 65 års ålder utbetalas pensionskapitalets värde i form av en pension till förmånstagare under fem års tid. Vid dödsfall efter 65 års ålder övergår utbetalningarna till förmånstagare under den tid som återstår, dock högst 20 år sammanlagt.

Återbetalningsskyddet ger efterlevande familj en extra trygghet. Den som valt återbetalningsskydd får inte del av de arvsvinster som tillfaller den egna ålderskullen genom att försäkrade födda samma år lämnar pensionskapital efter sig vid dödsfall, vilket medför att den egna pensionen blir lägre

Återbetalningsskydd går att välja utan krav på hälsoprövning. Det förutsätter att den försäkrade väljer återbetalningsskydd i samband med första valtillfället eller inom 12 månader efter en familjehändelse som till exempel giftermål sambo- eller föräldraskap.

Bland de försäkringstagare som tilldelats premier för Avtalspension SAF-LO för intjänandeår 2016 har 460 517 arbetstagare valt återbetalningsskydd. Det motsvarar, som diagrammet nedan visar, 43,5 procent av alla med tilldelad premie.

⁵ Överförda premier avser samtliga kollektivavtalsbundna arbetsgivare inom Avtalspension SAF-LO. Vid utgången av år 2016 var det cirka 117 000 kollektivavtalsbundna företag. Urvalet i rapporten är i övrigt en snävare sfär av företag inom Svenskt Näringsliv-LO som omfattar cirka 90 000 företag.

Diagram 7.2 Andel med återbetalningsskydd efter ålder

Diagrammet ovan visar att återbetalningsskydd är mindre vanligt bland yngre arbetstagare. Det beror säkerligen bland annat på en kombination av att yngre ännu inte har bildat familj. Det innebär till viss del att färre har efterlevande som kan ta del av återbetalningsskyddet. Men det beror säker också på att yngre ännu inte har funderat igenom placeringsalternativ och val av förvaltare för avtalspensionen.

Tabell 7.1 Försäkrades aktiva val och val av återbetalningsskydd

	Antal försäkrade	Andel
Aktiv Placering	360 557	34,0 %
Varav med återbetalningsskydd	86,2 %	86,2 %
Varav utan återbetalningsskydd	13,8 %	13,8 %
Ej aktiv placering	698 533	66,0 %
Varav med återbetalningsskydd	21,4 %	21,4 %
Varav utan återbetalningsskydd	78,6 %	78,6 %

Den försäkrade har ett antal val att ta ställning till. Bland annat om man själv vill välja förvaltare eller inte och pensionsform – fondförsäkring eller traditionell pensionsförsäkring. Men också eventuellt behov av extra skydd i form av återbetalningsskydd och familjeskydd. Mer om valen finns i de inledande delar av rapporten. Avtalspensionen fungerar dock bra även utan aktiva val av den försäkrade.

Tabellen ovan visar att nästan 700 000 personer, motsvarande 66 procent av de försäkrade, har sina pensionspengar i ickevalsalternativet. För många kan det vara ett påläst och medvetet val att kvarstå i ickevalsalternativet. Men vi tror att det finns ett stort informationsunderskott kring valen i avtalspensionen.

Av de som aktivt flyttat pensionspengarna till annan pensionsform än ickevalsalternativet har drygt 86 procent också valt att lägga till återbetalningsskydd.

Bland de som inte flyttat pensionspengarna från ickevalsalternativet har bara drygt 21 procent valt återbetalningsskydd.

Återbetalningsskydd är ett frivilligt tillval som ger extra trygghet för den försäkrades efterlevande – men med nackdelen att pensionen blir lägre eftersom så kallade arvsvinster uteblir.

Återbetalningsskydd kan vara bra – men passar inte för alla. Därför har vi låtit den vara frivillig i Avtalspension SAF-LO.

Familjeskydd

Familjeskydd är en tidsbegränsad efterlevandepension som betalas ut till förmånstagare i 5, 10, 15 eller 20 år tid (dock längst till och med månaden före den då den försäkrade skulle ha fyllt 70 år). Familjeskyddet finns i olika storlekar, det vill säga det går att välja storlek på efterlevandepensionen. Den kan vara mellan 1, 2, 3 eller 4 prisbasbelopp som betalas ut per år under den utbetalningstid som är vald. Premien för familjeskyddet dras från inbetalade premier till Avtalsförsäkringen SAF-LO. Familjeskyddet betalas så att säga med lägre pension. Av lite drygt en miljon försäkrade inom Avtalspension SAF-LO har cirka 45 000 valt familjeskydd.

Tabell 7.2 Familjeskyddets storlek

Skyddets storlek	Antal försäkrade
1 prisbasbelopp	28 359
2 prisbasbelopp	11 794
3 prisbasbelopp	1 800
4 prisbasbelopp	3 480
Totalt	45 433

8. Tabellbilaga

Län	Kvinnor Antal	Kvinnor Summa premie	Man Antal	Man Summa premie	Alla Antal	Alla Andel	Alla Total premie per län	Alla Andel premie per län
BLEKINGE	4 745	40 786 019	12 074	176 605 284	16 819	1,6 %	217 391 303	1,7 %
DALARNA	10 493	84 051 553	25 322	349 432 245	35 815	3,4 %	433 483 798	3,4 %
GOTLAND	2 024	14 267 678	4 348	51 872 875	6 372	0,6 %	66 140 553	0,5 %
GÖTEBORG	8 792	72 779 040	21 601	316 559 390	30 393	2,9 %	389 338 430	3,1 %
HALLAND	12 017	98 139 381	25 796	365 587 111	37 813	3,6 %	463 726 492	3,7 %
JÄMTLAND	4 027	26 574 108	9 617	113 605 467	13 644	1,3 %	140 179 575	1,1 %
JÖNKÖPING	14 260	123 148 859	32 764	437 567 982	47 024	4,4 %	560 716 841	4,4 %
KALMAR	8 627	75 548 683	21 005	289 734 996	29 632	2,8 %	365 283 679	2,9 %
KRONBERG	6 319	52 157 126	15 885	211 699 313	22 204	2,1 %	263 856 439	2,1 %
NORRBOTTEN	9 590	83 179 851	24 347	405 362 264	33 937	3,2 %	488 542 115	3,9 %
SKÅNE	41 202	324 661 961	90 577	1 213 628 996	131 779	12,4 %	1 538 290 957	12,2 %
STOCKHOLM	65 376	477 209 823	124 875	1 544 509 544	190 251	18,0 %	2 021 719 367	16,0 %
SÖDERMANLAND	9 960	86 694 012	23 966	338 289 127	33 926	3,2 %	424 983 139	3,4 %
UPPSALA	10 909	83 786 238	24 711	346 604 421	35 620	3,4 %	430 390 659	3,4 %
VÄRMLAND	9 695	77 830 010	23 419	324 568 511	33 114	3,1 %	402 398 521	3,2 %
VÄSTERBOTTEN	8 427	61 914 456	22 377	306 198 444	30 804	2,9 %	368 112 900	2,9 %
VÄSTERNORR- LAND	7 344	57 200 202	19 089	279 193 612	26 433	2,5 %	336 393 814	2,7 %
VÄSTMANLAND	9 122	80 662 197	21 768	304 603 575	30 890	2,9 %	385 265 772	3,0 %
VÄSTRA GALAND	57 506	480 261 136	128 968	1 811 853 136	186 474	17,6 %	2 292 114 272	18,1 %
ÖREBRO	10 279	87 793 861	25 059	356 328 746	35 338	3,3 %	444 122 607	3,5 %
ÖSTERGÖTLAND	15 341	124 830 962	35 480	476 633 760	50 821	4,8 %	601 464 722	4,8 %
Totalsumma	326 055	2 613 477 156	733 048	10 020 438 799	1 059 103	100,0 %	12 633 915 955	100,0 %

Maj 2018

ISBN 978-91-566-3315-7

www.lo.se